

Wandelgids

In en door Brabantse waterwingebieden

brabant Water

Altijd. Overal.

Brabant Water NV

Telefoon 073 683 80 00

Internet www.brabantwater.nl

Postadres

Brabant Water NV

Postbus 1068

5200 BC 's-Hertogenbosch

Volg ons op en

Uitgewerkte wandelingen

Wandelroute 1 Blz. 7
Nuland
De Nulandse hei
Route 1
Afstand: 5 km
Tijdsduur: 1:30 uur

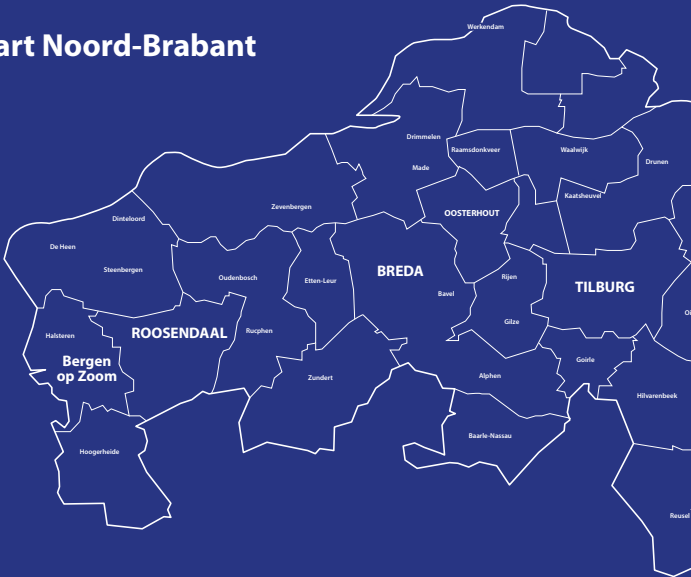
Wandelroute 2 Blz. 23
Nuland
De Nulandse hei
Route 2
Afstand: 5 km
Tijdsduur: 1:30 uur

Wandelroute 3 Blz. 43
Heeze
Groot Huisven
Route 1
Afstand: 7 km
Tijdsduur: 1:30 uur

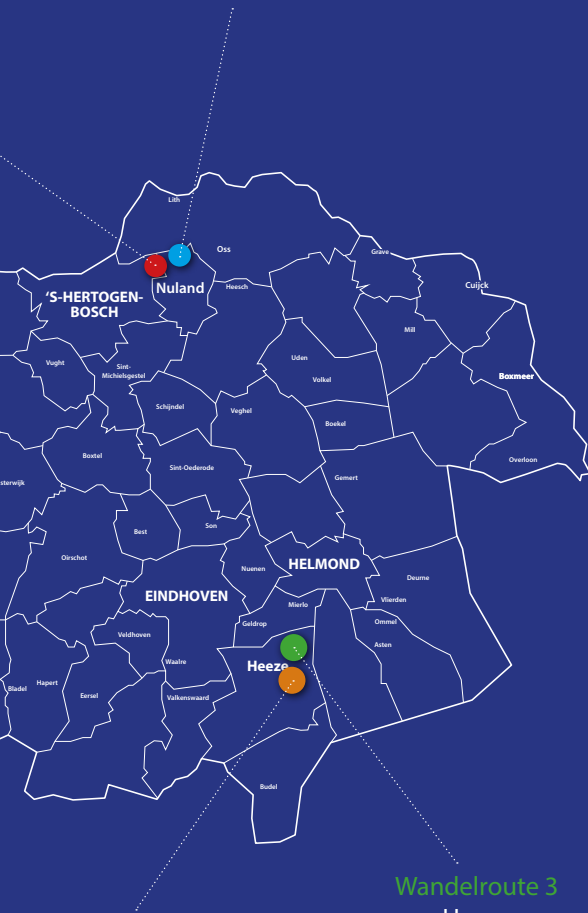
Wandelroute 4 Blz. 59
Heeze
Heide en Vennen
Route 2
Afstand: 7,6 km
Tijdsduur: 2:00 uur

Wandelroute 1
Nuland
De Nulandse hei
Route 1

Kaart Noord-Brabant

Wandelroute 2
Nuland
De Nulandse hei
Route 2

Wandelroute 3
Heeze
Groot Huisven
Route 1

Wandelroute 4
Heeze
Heide en Vennen
Route 2

Inhoud

- 3 Beste wandelaar
- 4 Welkom in de natuurgebieden
- 5 Grondwaterbeschermingsgebied
- 6 Zuinig op waardevolle en gevarieerde natuur
- 7 **Wandelroute 1** ■
 - De Nulandse Hei 1
- 22 Hoe maken wij drinkwater?
- 23 **Wandelroute 2** ■
 - De Nulandse Hei 2
- 42 Natura 2000
- 43 **Wandelroute De Grootte Heide** ■
 - 1. Groot Huisven
- 58 Kan ons drinkwater op raken?
- 59 **Wandelroute Grootte Heide** ■
 - 2. Heide en vennen
- 76 Waarom kraanwater?
- 78 Wandelen in de Brabantse Delta
- 82 Wandelen in de grote Baronie (1)
- 88 Wandelen in de grote Baronie (2)
- 92 Wandelen in de Kempen
- 98 Wandelen in de Meierij
- 106 Wandelen in Midden-Brabant
- 110 Mooie wandelroutes nabij Vlierden

Beste wandelaar,

Geniet u ook graag van de natuur tijdens uw wandeltochten? Dan zit u in Brabant goed: onze provincie is gezegend met prachtige en gevarieerde natuurgebieden. In veel van die gebieden haalt Brabant Water uw drinkwater uit de bodem. Deze gebieden noemen wij waterwingebieden. Van het grondwater dat diep in de grond zit, beschermd door de natuur, maken we uiteindelijk uw drinkwater. Fris, zuiver, lekker en gezond drinkwater, dat iedere Brabander op elk moment van de dag zó uit de kraan kan tappen. Om zuiver drinkwater te kunnen maken, stellen we hoge eisen aan onszelf en onze omgeving. Want alleen de beste kwaliteit water is voor ons goed genoeg. Daarom zorgen we binnen onze mogelijkheden goed voor de natuur en het milieu. Zo goed, dat u in de meeste waterwingebieden echt heerlijk kunt wandelen. U ziet het: Brabant Water is altijd en overal aanwezig.

Brabant Water wenst u veel wandelplezier!

Welkom in de natuurgebieden

Veel van onze waterwingebieden liggen midden in de natuur.

We steken daarom veel energie in het beschermen van ons grondwater en de natuur. De bodem filtert het regenwater en beschermt onze bron: het grondwater. Omdat het diep in de grond zit en wel tientallen tot honderden jaren oud kan zijn, is het logisch dat de bodem schoon moet blijven.

Brabant Water bezit veel grondgebied en dat hebben we zoveel mogelijk opengesteld voor het publiek. U bent hier dus welkom om te genieten van de natuur. Wel vragen we of u zich aan bepaalde regels wilt houden.

De meest kwetsbare gebieden krijgen extra bescherming van ons. Op deze plekken kunt u daarom niet komen.

Regels opengestelde gebieden

De opengestelde gebieden zijn van zonsopgang tot zonsondergang toegankelijk voor:

- wandelaars op wegen en paden
- fietsers op aangegeven fietspaden
- Honden alleen aan de lijn toegestaan
- Voorkom hoe dan ook elke vorm van bodemverontreiniging.

Het gaat tenslotte om uw eigen drinkwater

Om de natuur in topconditie te houden, vragen we u om er zorgvuldig mee om te gaan. Op speciale borden langs de routes vindt u nuttige aanwijzingen over afval, roken, vuur, honden en tal van andere zaken.

Grondwaterbeschermingsgebied

Het gebied rondom een waterwingebied is een beschermingszone. We noemen dat een grondwaterbeschermingsgebied.

Bewoners en bedrijven moeten hier extra voorzichtig omgaan met stoffen die schadelijk kunnen zijn voor de kwaliteit van het grondwater. Denk aan olie, mest en bestrijdingsmiddelen: allemaal stoffen die langzaam maar zeker doorsijpelen naar het grondwater.

Waterwin- en grondwaterbeschermingsgebieden herkent u aan de blauwe bordjes langs de weg.

Zuinig op waardevolle en gevarieerde natuur

Natuurlijke gevarieerde bossen

Onze waterwingebieden liggen vaak midden in de natuur. Die willen we dus goed beschermen, in het belang van ons grondwater.

Mede daarom beheren we ze ecologisch. Daarbij richten we ons op het behouden, versterken of ontwikkelen van de bestaande natuur.

Zo streven we naar mooie gevarieerde bossen met verschillende inheemse boomsoorten.

Om de natuur een handje te helpen, moeten we het bos af en toe dunnen. We verwijderen dan vooral beplanting, zodat er open plekken ontstaan. Oude en markante dennen en eiken blijven zoveel mogelijk gespaard, alleen als de veiligheid van de mens in het geding is, worden ze wel verwijderd. Verder zorgen we voor de afvoer van stamhout, takken en soms een vergraste bovenlaag. Takhout, met een doorsnee kleiner dan 10 cm, blijft vaak in het bos achter, maar afhankelijk van de natuurdoelstelling wordt takhout soms ook wel als biomassa afgevoerd. Zo krijgen de oorspronkelijke heideplanten, mossen en korstmossen en dergelijke weer de kans om zich te ontwikkelen. Dit komt ten goede aan de variatie van boomsoorten op onze natuurterreinen: waar nu nog hoofdzakelijk naaldbossen staan, zullen die zich op den duur vermengen met loofhoutbossen.

Wandelroute

De Nulandse Hei

Route 1

Brabant Water Wandelgids

Afstand: 6 km

Tijdsduur: 1:30 uur

 ROUTEPUNT

 LUISTERPUNT

Een mooie afwisselende wandeling van ruim 5 km voor het hele gezin. Voor u uitgezet door Henk de Wit en Christ van Helvoirt van de Heemkundewerkgroep Nuwelant.

Start parkeerplaats einde Bergstraat, Nuland. Komend vanuit Nuland, Elzenstraat moet u rechts de doodlopende onverharde Bergstraat inrijden tot het einde. Komend vanuit Rosmalen, Waterleidingstraat richting Nuland, moet u links de doodlopende onverharde Bergstraat inrijden A tot het einde.

- 1 | Vanaf deze parkeerplaats loopt u een klein stukje terug de Bergstraat in om met uw route te beginnen. Bij het knooppunt paaltje 7/8 loopt u rechts het bos in.
- 2 | Volg het pad tot u zo'n 50 m. verder op een viersprong komt, waarop links een paaltje met een rode kop staat (het is de 2e viersprong).
- 3 | Ga op deze viersprong naar rechts.
- 4 | Loop nu steeds recht door, ook het begroeide houtwalletje over. Deze houtwal is lang geleden door boeren aangelegd om hun akkers te beschermen tegen dieren. Zo'n houtwal werd aangeplant met eiken. Dit eikenhout werd door de boeren gebruikt als geriefhout.
- 5 | U steekt deze houtwal recht over. Aan de andere kant van deze houtwal ziet u even verder voor u een stuifzandgebied.

 Luisterpunt 1 U maakt vandaag een wandeling door de Nulandse hei. Het gebied is voornamelijk aangeplant met den en eik. Het is een prachtig afwisselend landschap ontstaan door de natuur, maar waarin de mens in de loop der tijden grote veranderingen heeft aangebracht. Zo'n 70.000 jaar geleden was de laatste IJstijd. Er lag hier weliswaar geen poolijs, maar het was zo koud, dat er nauwelijks plantengroei mogelijk was. Het gebied was veranderd in een permanent bevroren toendra. (vervolg volgende pagina)

G

H

Ook de Noordzee was grotendeels drooggefallen en de ijsskoude wind had vrij spel. Het zand van de bodem van de Noordzee werd het land in geblazen. Nadat het veel warmer geworden was, kwam er weer plantengroei in ons land. Deze plantengroei hield zand vast en er ontstonden zandruggen. De meest bekende is natuurlijk het Nationaal Park de Loonse en Drunense Duinen, maar voor u ziet u ook nog een mooi klein stuifzandgebied uit deze periode. [Loop nu verder tot luisterpunt 2.](#)

- 6 Steek deze zandvlakte bijna recht over. Ziet u aan de andere kant de wandelpaaltjes staan met een blauwe kop? Let op: we gaan een hele tijd deze paaltjes met een blauwe kop of band volgen, maar lopen tegen de normale wandelroute in. Normaal kijkt u bij een wandelroute tegen de schuin afgezaagde blauwe kop, maar nu lopen we de tegengestelde richting uit. Dus we gaan bij dit paaltje voor het prikkeldraad naar links!

 Luisterpunt 2: Aan het eind van de 2e Wereldoorlog stond hier zwaar geschut van de geallieerden. Van hieruit werd er geschoten op de Duitsers bij de Maas. Veel ouderen uit de omgeving van Nuland hebben hier vlak na de oorlog in hun jeugd gespeeld. Het zand werd gezeefd en er werd gegraven. Er werd gezocht naar hulzen en granaten. Kruit werd verzameld en in brand gestoken met harde knallen tot gevolg. Een gevaarlijk spelletje, want er zijn ongelukken gebeurd. Ja, ja, die jeugd van vroeger... [Loop nu verder tot luisterpunt 3.](#)

- 7 We volgen steeds de blauwe route (in tegengestelde richting dus). Doorlopen totdat u bij een houten afrastering komt, ga hier links, loop om de eik heen. Ga dan het hekje door en hier kunt u even pauzeren bij het bankje.

Luisterpunt 3: In dit natuurgebied kunt u allerlei vogels aantreffen. Er zitten maar liefst vier verschillende soorten spechten: de kleine bonte, de grote bonte, de groene en de zwarte specht. U kunt er de bosuil, de kerkuil en de steenuil tegenkomen, een ijsvogel zien en het is een broedgebied voor de buizerd en de havik. Ook kunt u hier het kleinste vogeltje tegenkomen dat we in Nederland hebben: het goudhaantje te vinden in de toppen van de dennen. Vogels hebben het hier buitengewoon naar hun zin, dat gaat u onderweg vast horen. [Loop nu verder tot luisterpunt 4.](#)

8

Steek de verharde weg recht over en loop door het hekje verder. We blijven steeds de blauwe route in tegengestelde richting volgen. U loopt hier langs de oudste bewoonde plek van de Nulandse hei. Het huis van de in de streek bekende Drika Pek.

Luisterpunt 4: Voor 1800 was de Nulandse hei maar een desolaat gebied, maar vanaf 1800 wordt het langzamerhand bewoond. De bewoners hadden vaak - terecht of onterecht - geen goede naam. Velen leefde in bittere armoede. Een aantal leefde in hutten, die uit heideplaggen en sprokkelhout waren opgetrokken. Later werden de huisjes wel wat beter, maar het bleven in vergelijking met het dorp armoedige huisjes. Veel van deze huisjes zijn ondertussen verdwenen uit het gebied. Misschien is het u opgevallen dat u tijdens de wandeling hier en daar seringen hebt gezien. Vrijwel altijd heeft hier vroeger een huisje gestaan.   [Loop nu verder tot luisterpunt 5](#)

- 9 | Blijf steeds de blauwe routepaaltjes (in omgekeerde richting) volgen. Waar twee routepaaltjes redelijk dicht bij elkaar staan, gaan we op deze viersprong rechts. We lopen door tot aan de afrastering van Cello en gaan hier 10 meter naar rechts. U ziet nog een routepaaltje.
- 10 | Dan door de klaphekjes heen het terrein op van de Binckhorst (tegenwoordig Cello).
- 11 | We gaan daarna weer rechts het pad volgen van de blauwe paaltjes. De Binckhorst is een internaat en school voor jongeren met een verstandelijke en lichamelijke beperking. Loopt u door tot aan het bankje tegenover het heideveld. U kunt hier even pauzeren en luisteren naar het volgende verhaal.

 Luisterpunt 5: U ziet hier nog een restant van de eens zo uitgestrekte heidevelden. In augustus is deze op zijn mooist. Vaak zie je op de hei schapen lopen, zo ook hier. De schapen zijn er op dit terrein echter op de eerste plaats voor het genoegen van de bewoners van de Binckhorst. Op verschillende plaatsen in de Nulandse hei doet men pogingen om de hei weer terug te krijgen door stukken te vruchtbare grond af te graven en houtopstand weg te kappen. Hei groeit graag op arme, schrale grond. In vroegere tijden werd de heide afgeplagd om te gebruiken in de stal om het later vermengd met dierlijke uitwerpselen uit te rijden als bemesting op het akkerland. Toen de kunstmest kwam, werd het afplaggen van de heide steeds minder en werden grote stukken heidegebied ontgonnen. [Loop nu verder tot luisterpunt 6.](#)

12 | Vervolg het pad met kleine grindsteentjes en ga vóór de afrastering linksaf. Blijf steeds op het grindpad en hou de afrastering aan uw rechterhand. Na 100 m. pikken we de blauwe routepaaltjes weer op (nabij de kinderboerderij).

13 | Blijf gewoon het grindpad volgen en iets verder ziet u aan uw linkerhand een ven. U loopt een deel om het ven heen. Onder de bomen ziet u een paar lekker beschutte picknicktafels staan. Hier kunt u misschien even luisteren naar het volgende verhaaltje.

 Luisterpunt 6: In het voorjaar kunt u bij dit ven en ook bij andere natte plaatsen in de Nulandse heide de klokkende paargeluiden horen van de knoflookpad. Deze zeldzame paddensoort was helemaal uitgestorven, maar ze zijn hier weer uitgezet.
Als je een knoflookpad vastpakt, kan deze via klieren in de huid een lichte knoflookgeur verspreiden. De knoflookpad houdt van open zandgebieden en houdt zich overdag schuil door zich in te graven in het zand. Knoflookpadden hebben daarvoor een platte, scherpgerande graafknobbel aan de hiel. Gewone padden hebben veel kleine wratjes op de huid, maar het vel van de knoflookpad is vrij glad. De larven van de knoflookpad zijn groot, meer dan 10 cm. Knoflookpadden houden van algenrijk water. De eieren worden in snoeren van rond de 50 cm lengte afgezet, ze liggen opgerold langs waterplanten en bevatten rond de 1000 eitjes. [Loop nu door naar luisterpunt 7.](#)

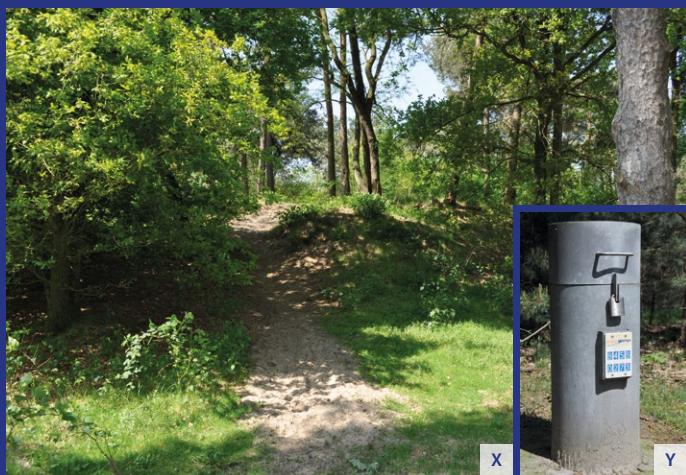
14 | We gaan de blauwe route tegenover de picknicktafels weer volgen. Na 200 m. loopt u rechts door het klaphek.

15 | In het gebied van de Nulandse hei zijn 50 nestkasten voor vleermuizen opgehangen.

- 16** | Volg weer de blauwe route. U loopt een klein rondje. Bij het lage houten hekwerk aangekomen, gaat u naar rechts. U loopt een klein stukje parallel aan de verharde weg (Waterleidingstraat). Even verder gaat u door de klaphekken naar de verharde weg en ga vervolgens via het fietspad een stukje naar rechts.
- 17** | Steek bij de Nieuwe Erven de weg over en ga door het hek de Pompstraat in. Pas op bij het oversteken met kinderen.
- 18** | Loop nu steeds rechtdoor, richting het driehoekje op het wandelpaaltje. Bij deze driesprong kunt u luisteren naar het volgende verhaaltje. Er staan ook informatieborden van Brabant Water.

 Luisterpunt 7: U loopt nu op het terrein waar zich ook het pompstation van Brabant Water bevindt. Brabant Water pompt hier al water op sinds 1887. Langs de Pompstraat woonden in vroegere tijden diverse arbeiders, die in het pompstation werkzaam waren en ook de directeur van het station woonde wat verder op aan de linkerkant. Misschien herkent u nog de laan waaraan hij woonde. Op het terrein zijn 20 waterputten, waar het grondwater opgepompt wordt vanuit een diepte van ruim 100 meter. Dit water is soms al duizenden jaren geleden als regen gevallen. De in de grond aanwezige zandlagen hebben het water al voor het grootste deel gezuiverd voordat het wordt opgepompt. Het opgepompte water ondergaat hierna nog enkele bewerkingen voordat het als lekker, zuiver kraanwater naar u thuis wordt getransporteerd. Ieder jaar maar liefst 7,6 miljard liter, waarvan het overgrote deel naar Den Bosch gaat.

Langs de wandelroute ligt nauwelijks meer zichtbaar een bunker verscholen onder een laag zand. In de oorlog was deze bunker niet alleen een schuilplaats voor de arbeiders van het pompstation, maar ze was ook gebouwd om de watervoorziening veilig te stellen. Na de oorlog werd de bunker voornamelijk door de brandweer gebruikt om te oefenen, totdat hierbij in 1993 een tragisch ongeval gebeurde. Daarna heeft men besloten om de bunker onder een dikke laag zand te stoppen. **Loop nu door naar luisterpunt 8.**

- 19 Loop alsmaar rechtdoor over de Pompstraat tot de viersprong, bijna aan het einde van deze weg. U volgt even de paaltjes met een witte kop. Pas als u op de viersprong de controleput van Brabant Water ziet, moet u links. U ziet weer onze blauwe routepaaltjes. Dit laantje wordt het St.Janslaantje genoemd, omdat men vroeger van hieruit de St.Jan van Den Bosch kon zien. Kunt u nagaan, hoeveel er veranderd is.

- 20** | Loop dit St. Janslaantje alsmaar rechtuit, helemaal tot het eind tot aan het hek en ga hier links door het poortje.
- 21** | U bent nu weer in de Bergstraat, hier gaat u weer links. Helemaal aan het eind hiervan, als u de verharde weg weer overgestoken bent, is de parkeerplaats waar we de wandeling begonnen zijn.
- 22** | De Berglaan is trouwens al een oude weg die naar Het Vinkel loopt, gelegen aan de andere kant van de autosnelweg. De boeren van het Heeseind gebruikten vroeger deze weg om het vee in de zomer te laten grazen in het drassige gebied Het Vinkel. Ook werd hier turf gestoken.
- 23** | Aan de rechterkant staat nog een bankje. Hier kunt u voor de laatste keer pauzeren en luisteren naar onze laatste informatie.

 Luisterpunt 8: Misschien herinnert u zich nog dat we bij luisterpunt 1 hebben gezegd: 'de Nulandse hei is een prachtig afwisselend landschap ontstaan door de natuur, maar waarin de mens in de loop der tijden grote veranderingen heeft aangebracht'. De mens heeft inderdaad grote invloed gehad op de vorming van het gebied. Niet alleen heeft hij veel van deze woeste gronden ontgonnen en het landschap opener gemaakt door de ruilverkaveling, maar er is nog veel meer gebeurd. Oorspronkelijk lagen in het hele stuifzandgebied vele zandheuvels. Voorbeelden van deze heuvels ziet u achter de hekken rechts naast de Bergstraat. Deze heuvels met een hoogte van soms wel 26 meter zijn de enige heuvels die overgebleven zijn in dit gebied. De rest is afgegraven. Bouwactiviteiten in de omgeving, in dorpen en steden, leidden namelijk tot een grote vraag naar bouwzand. Vandaar ...

- 24** | Vervolg nu de weg naar de parkeerplaats, pas op met kinderen als u de weg oversteekt. **Wij hopen dat u een aangename wandeltocht hebt gehad en dat u hebt genoten van de Nulandse hei.**

Hoe maken wij drinkwater?

1. Water winnen In het waterwingebied pompen we grondwater op. Dit gebeurt uit waterwinputten. Deze bronnen zijn tientallen tot honderden meters diep. Grondwater is de grondstof voor ons drinkwater.

2. Beluchten Het grondwater pompen we naar onze waterproductiebedrijven. Het zuiveren gebeurt in twee stappen beluchten en filteren van het water.

3. Ontharden Grondwater bevat ook kalk en magnesium. De hoeveelheid daarvan bepaalt hoe hard het water is. Zo nodig maken we het water zachter.

4. Filteren Tijdens de filtering ontdoen we het water van gassen die de geur en smaak beïnvloeden, zoals kooldioxide en zwavelwaterstof. Ook verwijderen we ijzer en mangaan. Om het water langer te kunnen bewaren en het lekkerder te laten smaken, voegen we er nog wat zuurstof aan toe.

5. Opslag Nu is het grondwater drinkwater geworden. Een deel van het water leveren we rechtstreeks aan onze klanten en een deel slaan we op in een grote voorraadkelder.

6. Distributie Het waterleidingnet bestaat uit een ondergronds buizenstelsel. De transportleiding begint bij de voorraadkelders op het waterproductiebedrijf. Van daaruit pompen wij via de hoofdleidingen het drinkwater onder grote druk het leidingnet in. De aansluitleiding brengt het water ten slotte bij u thuis. Deze komt uit op de watermeter.

Wandelroute

De Nulandse Hei

Route 2

Brabant Water Wandelgids

Afstand: 5 km

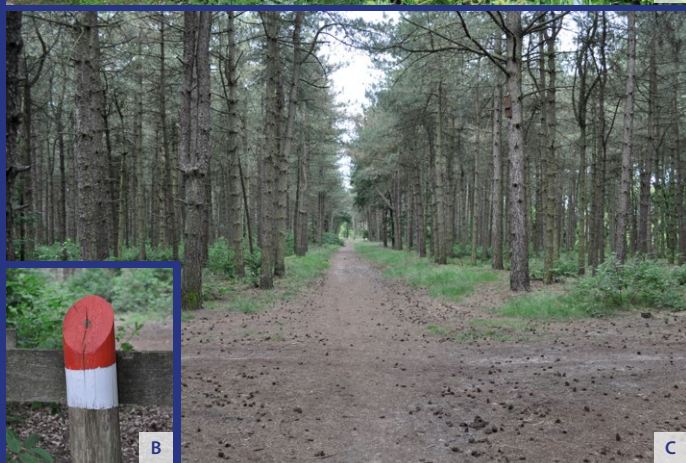
Tijdsduur: 1:30 uur

 ROUTEPUNT

 LUISTERPUNT

Een mooie afwisselende wandeling van ruim 5 km voor het hele gezin. Voor u uitgezet door Henk de Wit en Christ van Helvoirt van de Heemkundewerkgroep Nuwelant.

Start parkeerplaats einde Bergstraat, Nuland. Komend vanuit Nuland, Elzenstraat moet u rechts de doodlopende onverharde Bergstraat inrijden tot het einde. Komend vanuit Rosmalen, Waterleidingstraat richting Nuland, moet u links de doodlopende onverharde Bergstraat inrijden A tot het einde.

1 | We lopen de rode route. Deze wordt aangegeven door houten paaltjes met een rode kop of band.

2 | Vanaf de parkeerplaats loopt u een klein stukje de Bergstraat terug in om met uw wandeling te beginnen. Al spoedig ziet u het eerste routepaaltje staan. Hier loopt u rechts langs het houten hekje het bos in.

 Luisterpunt 1: Vandaag wandelen we door de Nulandse hei. Het is een prachtig afwisselend landschap ontstaan door de natuur. Zo'n 70.000 jaar geleden was de laatste IJstijd. Er lag hier weliswaar geen poolijs, maar het was zo koud, dat er nauwelijks plantengroei mogelijk was. Het gebied was veranderd in een permanent bevroren toendra. Ook de Noordzee was grotendeels drooggevalen en de ijskoude wind had vrij spel. Het zand van de bodem van de Noordzee werd het land in geblazen. De Nulandse hei is zo'n oud stuifzandgebied. Nadat het veel warmer geworden was, kwam er weer plantengroei in ons land. Deze plantengroei hield zand vast en er ontstonden zandruggen. Op sommige plaatsen is dit nog te zien. Zo'n 100 jaar geleden kon men over de heidevelden erg ver weggijken. Oorspronkelijk lagen overal veel zandheuveld. De mens heeft grote invloed gehad op de ontwikkeling van dit gebied. Niet alleen heeft men de meeste zandheuveld afgegraven om te gebruiken als bouwzand, maar men heeft ook grote delen van deze woeste grond ontgonnen en aangeplant met eik en den. Loop nu verder het bospad in. [Loop nu verder tot luisterpunt 2.](#)

3 | Na ongeveer 50 meter ziet u op de tweede viersprong van zandpaden aan de linkerkant het routepaaltje met de rode kop. Hier gaat u links.

D

E

F

G

- 4 | Het volgend kruispunt gaat u weer rechts. Volg steeds de routepaaltjes.

 Luisterpunt 2: Aan uw linkerhand ziet u een open vlakte, een soort weideachtig perceel. Dit is zo'n 80 jaar lang cultuurgrond geweest. Men heeft dit afgeplagd. Bij dit afplaggen wordt de bovenste laag grond weggehaald totdat het oude dekzand weer vrij komt te liggen. Dit is schrale, onvruchtbare grond. Op deze grond willen speciale planten groeien, zoals heide. Tenminste als het met heidezaad ingezaaid wordt. Als men deze grond zo laat liggen, komt er vanzelf weer andere plantengroei tot ontwikkeling. Hier en daar ziet u vlierstruiken staan. In de lente dragen deze struiken witte bloemen en dit worden later rode bessen. Aan de vlierbessen worden diverse heilzame werkingen toegeschreven; een extract wordt wel gebruikt door verschillende kruidendokters, bijvoorbeeld om verkoudheid te bestrijden. Vlierbessen kunnen ook verwerkt worden in jam, gelei en jenever. Loop nu verder tot het einde van het open veld. **Loop nu verder tot luisterpunt 3.**

- 5 | Aan het einde van het open veld loopt u rechts het bos in, volg het routepaaltje. U ziet hier overal varens staan. Dit zijn stekelvarens, een soort dat graag groeit op matig voedselrijke bosgrond en langs schaduwrijke greppels en sloten. De stekelvaren is een veel voorkomend soort dat tot de niervarenfamilie behoort.

6 | Op het kruispunt gaat u naar links. U ziet vanaf dit kruispunt achteraan een wit bord staan.

7 | Voor de afrastering gaat u naar links, volg het routepaaltje.

 Luisterpunt 3: U ziet hier veel brandnetels staan. Op zich is dit een teken van voedselrijke grond. In Nederland komen vooral de grote en de kleine brandnetel voor. De botanische naam *Urtica* komt van het Latijnse woord 'uro' en dat betekent 'ik brand'. Dat verwijst naar de pijnlijke brandharen van de plant als u ermee in aanraking komt. Toch kunt u jonge brandnetels als een soort jonge spinazie eten. Ze smaken het beste als de stengels zo'n 20 cm lang zijn. Ook kan er soep van getrokken worden. En hebt u wel eens brandnetelkaas gegeten? Het is een echte Friese specialiteit. In de geneeskunde worden brandnetels wel gebruikt als een bloedzuiverend en bloedstelpend middel. In de groentetuin worden wortels en bladeren geweekt in water gebruikt als biologisch bestrijdingsmiddel tegen luizen in de tuinbonen. In de kledingindustrie werd de grote brandnetel lang gebruikt om wol te verven. En wist u dat de brandnetelvezel gemengd kan worden met wol en dat het lichter en sterker is dan de katoenvezel? Brandnetels kunnen verwerkt worden tot neteldoek en worden op kleine schaal gebruikt in de mode. Brandnetels een vervelend onkruid?? Het is maar net hoe u het bekijkt. Prik u niet en loop langs het hekje, de harde weg op.
Loop nu verder tot luisterpunt 4.

8 | Op de harde weg gaat u een klein stukje naar links.

9 | Na zo'n 25 meter gaat u rechts weer door een hekje.
Volg steeds de routepaaltjes met een rode kop.

10 | Volg het pad, schuin naar links.

11 | Ga rechtdoor en volg steeds de routepaaltjes.

Luisterpunt 4: In de bossen ziet u overal dood hout staan en liggen. Afhankelijk van de samenstelling van het bos kan dat zelfs tussen de 10 en 30% zijn. Moet die rommel niet opgeruimd worden? Nee, echt niet. Voor veel planten en dieren is dit dode hout een levensvoorwaarde. Het bos wordt met dood hout een stuk levendiger, omdat op dit dode materiaal talloze organismen leven. Het dood hout is nodig voor talrijke diertjes, paddenstoelen, bacteriën en planten. Heel veel verschillende soorten paddenstoelen en kevers zijn betrokken bij het opruimen van dit rottend hout. Ook zit het vol met larven van vliegen, muggen en rupsen van nachtvlinders. Diverse vogels, zoals spechten, worden aangetrokken door deze lekkernij. De gangen, die de larven maken in het hout, worden weer bewoond door bijen en wespen. Mossen en korstmossen gebruiken het dode hout als groeiplaats. Als er grotere hopen ontstaan in staand dood hout, kan dit weer als nestplaats dienen voor allerlei vogels, eekhoorns en vleermuizen. Kortom: dood hout is ecologisch zeer waardevol. Vervolg de route en loop door naar de afrastering. Loop nu verder tot luisterpunt 5.

- 12** Bij de afrastering gaat u door het klaphekje. U loopt nu het terrein van Cello op. Het is een particulier terrein, waar u te gast bent. Het terrein hoort bij De Binckhorst met een school en internaat. Hier wonen jongeren met een verstandelijk en lichamelijke beperking in kleine leefgroepen in tien leer- en doewoningen.
- 13** Als u door de afrastering bent, gaat u links het pad op met fijn grind. U ziet ook een routepaaltje met een rode kop en een hoef, maar die is voor de paarden van de bewoners van De Binckhorst, maar wij gaan dus links.
- 14** Wij volgen het pad tot aan de T-splitsing bij het water. Hier zou u even kunnen uitrusten bij de bankjes.

Luisterpunt 5: In het voorjaar kunt u bij dit ven en ook bij andere natte plaatsen in de Nulandse heide de klokkende paargeluiden horen van de knoflookpad. Deze zeldzame paddensoort was helemaal uitgestorven, maar ze zijn hier weer uitgezet. Als je een knoflookpad vastpakt, kan deze via klieren in de huid een lichte knoflookgeur verspreiden. De knoflookpad houdt van open zandgebieden en houdt zich overdag schuil door zich in te graven in het zand. Knoflookpadden hebben daarvoor een platte, scherpgerande graafknobbel aan de hiel. Gewone padden hebben veel kleine wratjes op de huid, maar het vel van de knoflookpad is vrij glad. De larven van de knoflookpad zijn groot, meer dan 10 cm. Knoflookpadden houden van algenrijk water. De eieren worden in snoeren van rond de 50 cm lengte afgezet, ze liggen opgerold langs waterplanten en bevatten rond de 1000 eitjes. Bij de vijver gaan we links en vervolgen het pad. **Loop nu verder tot luisterpunt 6.**

- 15** | We houden de vijver aan onze rechter hand en gaan ook bij de vorksplitsing rechts.
- 16** | Kruispunt pad rechtdoor blijven volgen.
- 17** | Bij het wildrooster gaat u links het bewonersterrein op. Het is vrij toegankelijk. , volg de routepaaltjes. Rechts ziet u de paardenbak van de manege en de kinderboerderij.
- 18** | Bij de verharde weg gaat u linksaf.
- 19** | T-splitsing verharde weg rechts, Boskant, volg routepaaltje.
- 20** | In de bocht loopt u de stuifzandheuvel op. Dit is nog zo'n zandheuvel uit het oude stuifzandgebied, die niet afgegraven is.
- 21** | Verharde weg rechts: Spechtenpad.

- 22 | Voorbij de waterputten van Brabant Water steekt u schuin naar links het grasveld over.
- 23 | U ziet voorbij een haag van struiken nabij de grote kastanjabomen weer het routepaaltje staan.
- 24 | Tegenover de kastanjabomen gaat het pad weer verder, hier staat ook een paaltje. Links ziet u de spoorlijn en rechts de dierenweiden.
- 25 | Op de route staan ook routepaaltjes met een rode kop en een hoefijzer, maar die moet u steeds negeren. Loop door tot het hek.
- 26 | Ga door het afrasteringhekje rechts en dan meteen weer links het pad op. Volg de route. U hebt de spoorlijn aan uw linker hand.

 Luisterpunt 6: U ziet hier nog een restant van de eens zo uitgestrekte heidevelden. In augustus is dit op zijn mooist. Vaak zie je op de hei schapen lopen, zo ook hier. De schapen zijn er op dit terrein echter op de eerste plaats voor het genoeg van de bewoners van de Binckhorst. Op verschillende plaatsen in de Nulandse hei doet men pogingen om de hei weer terug te krijgen door stukken te vruchtbare grond af te graven en houtopstand weg te kappen. Hei groeit graag op arme, schrale grond. In vroegere tijden werd de heide afgeplagd om te gebruiken in de stal om het later vermengd met dierlijke uitwerpselen uit te rijden als bemesting op het akkerland. Toen de kunstmest kwam, werd het afplaggen van de heide steeds minder en werden grote stukken heidegebied ontgonnen.

Loop nu verder en vervolg de route. Loop nu verder tot luisterpunt 7.

- 27 | Blijf het pad volgen en de routepaaltjes.

Luisterpunt 7: Een geoefend oog ontdekt hier verderop langs de route een mierenhoop van de rode bosmier. In de zomermaanden kunt u deze van dichtbij bekijken, het is een gekrioel van jewelste. Zo'n mierenvolk is heel bijzonder. Het zijn heel nuttige diertjes, want ze verkrumelen de bosgrond en doden miljoenen insecten. Zo'n volk kan wel uit 700.000 werksters bestaan. Het voedsel en nestmateriaal verzamelen ze uit een kring van een paar honderd meter rond het nest. Ze vinden de weg terug door gebruik te maken van de zonnestand. Ze kunnen materiaal aanslepen dat wel 40x hun eigen gewicht is. Bosmieren zijn niet alleen jagers, maar ze houden ook vee. Dat vee bestaat uit bladluizen. Die bladluizen poepen een zoete afscheiding, die honingdauw heet en waar de mieren dol op zijn. In het nest zorgen de werksters dat de koningin en de larven te eten krijgen. In elke hoop kunnen twee of drie koninginnen zitten, die eitjes leggen. Als er te veel koninginnen komen, beginnen ze ergens een nieuwe kolonie. Een echt wonder van de natuur dus. Loop nu verder tot luisterpunt 8.

Loop nu weer verder en ga links naar het sluishekje toe.

- 28** | Als u door het sluishekje bent, ga dan naar rechts en meteen weer naar links. Er staan paaltjes.

Luisterpunt 8: Onderweg ziet u waarschijnlijk Jacobskruiskruid staan. Deze plant heeft een krans van gele straalbloempjes. Ze komt volop voor in de wegbermen en natuurgebieden en in de perceelranden van weilanden. Deze plant kan zich snel verspreiden, omdat een volwassen plant tussen de 75.000 en 200.000 zaadjes heeft, die met het vruchtpluis door de wind worden meegevoerd. Het Jacobskruiskruid vormt het hoofdvoedsel van de zebrarups, de larve van de sint-jacobsvlinder. Ook de duinzijdebij is afhankelijk van deze plant. Toch is het Jacobskruiskruid een zeer giftige plant voor zoogdieren.

Z

1

Paarden en koeien kunnen erg ziek worden als ze van deze plant zouden eten. Als ze in het weiland staan, grazen ze er netjes omheen. Het grootste gevaar schuilt in hooi en kuilvoer. Ongemerkt kunnen de dieren het gedroogde giftige Jacobskruiskruid binnen krijgen en zo nog behoorlijk ziek worden. Ik zou het dus ook maar niet proberen en verder lopen tot de T-splitsing van paden.

29 | Bij de Y-splitsing naar links, volg het routepaaltje.

30 | Buig mee met het pad bij de open vlakte, er staan hier ook weer paaltjes. U loopt door het losse zand.

31 | Ga het houten hek door.

 Luisterpunt 9: U ziet hier een bord van Brabant Water. U loopt hier letterlijk over water, want deze mooie natuur is tevens een waterwingebied. Brabant Water pompt hier water op uit putten van meer dan 100 meter diepte. Dit water is soms al duizenden jaren geleden als regen gevallen. De in de grond aanwezige zandlagen hebben het water al voor het grootste deel gezuiverd voordat het wordt opgepompt. Het opgepompte water ondergaat hierna nog enkele bewerkingen voordat het als lekker, zuiver en veilig kraanwater naar u thuis wordt getransporteerd. Ieder jaar maar liefst 7,6 miljard liter, waarvan het overgrote deel naar Den Bosch gaat. Steek nu de verharde weg over. Loop nu verder tot luisterpunt 10.

32 | Ga aan de andere kant van de verharde weg door het volgend hekje.

33 | Loop schuin links naar het routepaaltje dat aan de overkant staat, u loopt een stukje door het losse zand.

34 | U loopt een heel stuk langs de bosrand aan uw linkerkant, er staan overal routepaaltjes.

2

3

35 | Aan de rechterkant is veel los zand: loop verder langs de oude zandverstuiving.

36 | Aan het einde van de zandverstuiving gaat u naar rechts, er staat een bankje en ook een routepaaltje.

 Luisterpunt 10: Misschien is het u opgevallen dat langs de route hoog in de bomen verschillende kastjes hangen. Ook in het laatste stukje naar het startpunt van onze route komt u er weer een tegen aan uw linker hand. In het gebied van de Nulandse hei zijn 50 van zulke nestkasten voor vleermuizen opgehangen. Ze zijn er in allerlei soorten en maten. Hier komen de gewone dwergvleermuis, de gewone grootoorvleermuis en de rosse vleermuis voor. Sommige kasten hebben een spleetje van slechts 17 mm. Dat is voor de dwergvleermuis. Het hele jaar door worden iedere week de vleermuizen in deze kastjes geteld. De vleermuizen verblijven in deze kastjes, zolang het niet vriest. Vleermuizen zijn zoogdieren, dat wil zeggen dat ze levende jongen baren en hun jongen voeden met melk. Vleermuizen zijn erg nuttig, ze vangen grote hoeveelheden insecten. Ze kunnen in het stikdonker vliegen en zenden daarbij ultrasone geluiden uit. Op deze manier ontdekken ze de insecten en vliegen ze nergens tegen aan. Ze 'zien' in het donker net zo goed als wij overdag.

Loop nu verder tot de parkeerplaats. U bent weer bij het startpunt van de route. Wij hopen dat u genoten hebt van deze wandeling.

Natura 2000

Natura 2000 is een netwerk van beschermde natuurgebieden op het grondgebied van de lidstaten van de Europese Unie. Dit netwerk vormt de hoeksteen van het EU-beleid voor behoud en herstel van de biodiversiteit. Natura 2000 is niet alleen in het leven geroepen ter bescherming van gebieden (habitats), maar draagt ook bij aan de soortenbescherming. Ook in de provincie Noord-Brabant liggen 21 Natura 2000 gebieden als onderdeel van het Europese natuurnetwerk. Ieder natuurgebied heeft een eigen beheerplan, waarin staat beschreven hoe in de komende jaren de leefomstandigheden van zeldzame planten- en diersoorten verbeterd zullen worden en welke herstel mogelijkheden hiervoor nodig zijn.

Wandelroute

De Groote Heide

Route 1: Groot Huisven

Brabant Water Wandelgids

Afstand: 7 km

Tijdsduur: 1:30 uur

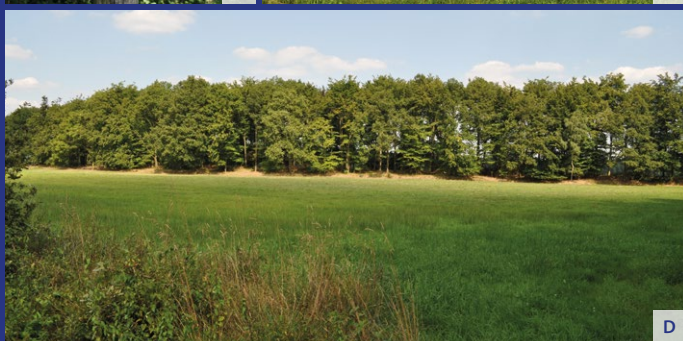

 ROUTEPUNT

 LUISTERPUNT

Een leuke en gevarieerde wandeling door De Groote Heide met onderweg informatie van Rob van der Burg, expertmedewerker ecologie van de Coöperatie Bosgroep Zuid Nederland.

Start parkeerplaats: Huisvenseweg 14, 5591 VD Heeze

Luisterpunt 1 bij een parkeerplaats. Het gebied, waarin u zo gaat wandelen heet De Groote Heide. Het is een zeer uitgestrekt natuurgebied van wel 1100 hectare. Vroeger had je hier een weidse blik over de uitgestrekte heidevelden. Ook waren er vele grote en kleine vennen. In 1906 is men begonnen om dit gebied te ontginnen. In deze route wandelt u rondom het Groot Huisven en grote delen zelfs door het drooggelegde Groot Huisven. In de boerderij bij de parkeerplaats is op dit moment de Bosgroep Zuid Nederland gevestigd. De Bosgroep is tegenwoordig betrokken bij de ontwikkeling en het beheer van bos- en natuurterreinen, zoals hier bij De Groote Heide. **A**
De Groote Heide is in eigendom van Brabant Water, Het Brabants Landschap en de gemeente Heeze-Leende. **B**

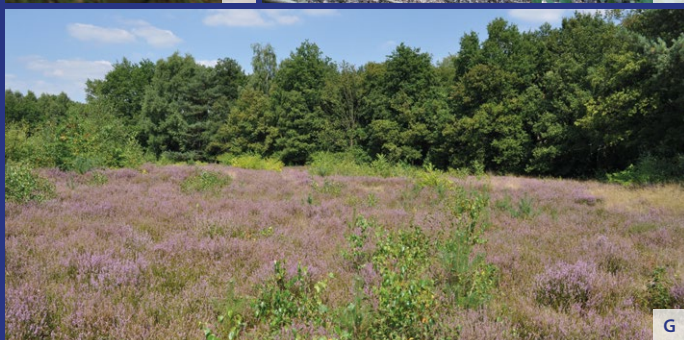
- 1** | We starten de route door vanaf de parkeerplaats het zandpad in te lopen, dus niet terug naar de verharde weg.
- 2** | We lopen rechtdoor, langs de slagboom en blijven dit pad voorlopig volgen.

Luisterpunt 2 op het zandpad. Aan de linkerkant ziet u grote weilanden, doorsneden door een pad met bomen. **C**
Tot 1906 lag hier een van de grootste vennen van West-Europa: het Groot Huisven. Een ven van meer dan 200 voetbalvelden groot. U loopt nu door het voormalige ven heen. Als u rechts kijkt, is langs de open stukken een verhoging te zien. Dat is de oude oever van het ven. **D** Baron Van Tuyll van Serooskerke bezat hier zo'n 5000 hectare woeste grond en hij was degene die rond 1900 opdracht heeft gegeven aan de Nederlandse Heidemaatschappij tot ontginning van dit ven en de omliggende heide. Er werden ontwateringsloten gegraven om het water van het ven af te laten. In het Groot Huisven werd de oerbank weggehaald door met ossen getrokken ploegen, waardoor het grondwater kon zakken. Het drooggelegde ven was toen geschikt als landbouwgrond. Nu liggen er weer plannen om het Groot Huisven in ere te herstellen. Een toekomstdroom.

3 | Blijf op dit zandpad lopen. U herkent de route aan de paarse bordjes.

4 | Het kan zijn dat hier en daar routebordjes verdwenen zijn. Dus let op de routebeschrijving.

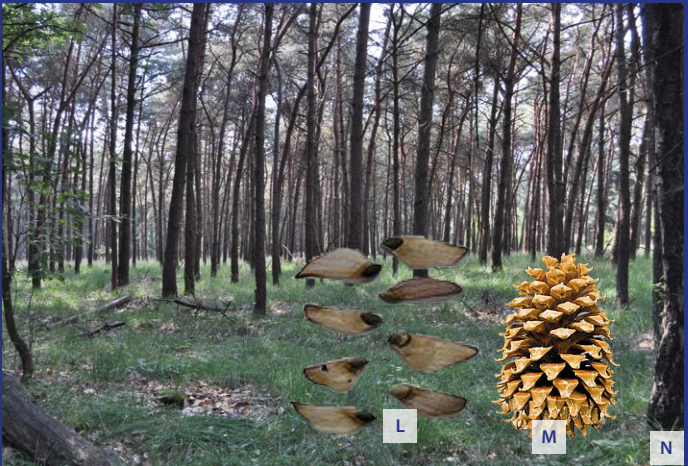
Luisterpunt 3 onderweg langs het drooggelegde ven.

Hier en daar ziet u aan de rechterkant en verder ook nog tijdens de wandeling percelen bos met rabatten. Wat is een rabat? Rabatten zijn opgehoogde plantstroken voor bomen in natte gebieden. Dat ophogen gebeurt met de grond, die vrijkomt bij het graven van de waterafvoerende greppels. Op deze opgehoogde zandruggen werden bomen aangeplant, die zodoende droger stonden. Rabatten zijn vaak ongeveer 5 meter breed, maar een breedte van 10 meter zou ook best kunnen. In een natte winter staan deze greppels meestal vol water, in de zomer staan ze tegenwoordig steeds vaker droog.

5 | We lopen nog steeds rechtdoor op het zandpad.

Luisterpunt 4 bij een heideveldje. Omdat we nu toch over een lang recht zandpad door het drooggelegde Huisven lopen, hebben we nog even tijd voor het volgend verhaaltje: u ziet aan de rechterkant een heideveldje dat Brabant Water om de paar jaar openhoudt en weer terugbrengt in de staat zoals de heidevelden er vroeger uitgezien hebben. Dat wil zeggen, dat er niet alleen maar heide op stond maar bijvoorbeeld ook brem. Als we dat niet zouden doen, dan zou dit veld weer snel volgroeien met berk en andere planten. In dit gebiedje leeft de zeldzame heivlinder en de veldkrekkel. De heivlinder is een dagvlinder, die weliswaar in heel Europa voorkomt in de droge duinen en heide, maar in Nederland desondanks op de rode lijst staat van kwetsbare soorten. De veldkrekkel heeft vleugels, maar leeft toch vooral op de grond. Je kunt het vrouwtje makkelijk onderscheiden van een mannetje, doordat het vrouwtje een legbuis heeft waarmee ze de eitjes in het zand legt. Deze legbuis heeft een verdikking aan het uiteinde. Het is een prachtig glanzende krekkel.

- 6 | Loop rechtdoor tot voorbij het bankje, u ziet een routepaaltje staan.
- 7 | Voorbij het weiland, aan de rand van het oude Huisven dus, loopt u links het pad in om het weiland heen. U loopt een stukje over de oude oever van het ven. Dat herkent u omdat u wat hoger loopt.
- 8 | Een stukje verder staan ook weer routepaaltjes.
- 9 | Volg deze route en maak een scherpe bocht naar rechts, voorbij de slagboom het pad in.
- 10 | Blijf nu een stukje op de mountainbikeroute. U herkent deze aan de zwarte driehoek met 2 rondjes in een wit vlak.
- 11 | Blijf ook nu weer het routebordje volgen, u gaat dus voorbij de houten slagboom links.

 Luisterpunt 5 Bij een ontginningsbos. Ruim 100 jaar geleden is men dus begonnen om de woeste gronden te ontginnen. Zo ontstonden er weiden en akkers voor de boeren en werden er percelen met hout aangeplant. Hiervoor werd vooral de grove den gebruikt, want deze boom groeit goed op voedselarme gronden. De bomen werden redelijk dicht bij elkaar geplant, zodat de stammen mooi recht omhoog konden groeien. Het rechte hout werd vooral als stuthout in de Nederlandse kolenmijnen gebruikt. De timmerman gebruikt het hout ook. Het heet dan grenen. Aan de randen van zo'n ontginningsbos worden soms wel eiken, en Amerikaanse Vogelkers gezaaid. Dat is hier en daar nog wel te zien. De kleine dennenappels zijn van de grove den. In de dennenappel zitten tussen de schubben de zadjes verborgen. Bij droog weer gaat de dennenappel openstaan en als het vochtig is, sluit deze weer. Zo laat een dennenappel dus zien of er veel of weinig vocht in de lucht zit.

- 12 | Blijf de routepaaltjes volgen van de paarse kikker.
- 13 | Loop de bocht mee naar rechts en volg het routepaaltje met de kikker rechtdoor.
- 14 | Blijf deze route rechtdoor volgen en loop links om de prikkeldraad van de akker heen.
- 15 | U komt nu bij een verhard fietspad en steekt dit recht over. U ziet weer een rood paaltje staan.
- 16 | Bij de viersprong rechtdoor, de weg vervolgen. Dus niet meer het rode routepaaltje volgen!
- 17 | Let ook steeds op de routebordjes, bij de Y-splitsing houdt u links aan.

Opmerking: Dorstige wandelaars kunnen hier ook naar rechts gaan naar de verharde weg en vervolgens op de verharde weg naar links dan komt u na 200 meter over het viaduct bij de Hut van Mie Pils, een herberg met een eeuwenoude geschiedenis. Maar wij houden dus links aan.

- 18 | Verderop staat weer een routebordje met de paarse kikker, waar u links gaat.

 Luisterpunt 6 over het routebordje. U hebt vast gezien dat ons routebordje een afbeelding heeft van een kikker. Deze kikker stelt de heikikker voor. De heikikker is door Brabant Water geadopteerd en komt in grote getale voor in dit deel van de Groote Heide. Brabant Water probeert het leefgebied voor deze kikkers op de Groote Heide te verbeteren. Heikikkers houden van open plekken met kleine watertjes, zoals vennen en poelen, zoals deze op de Groote Heide veel voorkomen. De kikker is bruin van kleur en heeft allerlei vlekken op de rug en flanken.

Ook hebben ze een lange oogvlek, die doorloopt tot aan de voorpoten. Op de achterpoten zit een verharde knobbel. De kikker leeft van insecten en wormen en is zelf weer een prooi voor vogels, zoals de buizerd, valk, ooievaar, uilen en enkele kraaiensoorten. De larven van de kikker worden gegeten door verschillende waterinsecten, zoals de geelgerande watertor. Tijdens de paartijd kleurt het mannetje een beetje blauw, misschien omdat hij vaak een blauwtje loopt?

- 19** | Ga nu verder tot u weer een routebordje ziet.
- 20** | Deze staat even verder, hier moet u weer links. Let op: u maakt een haakse bocht en loopt het grasachtige pad in. Dit is een pad waar niet veel gelopen wordt.
- 21** | Bij de driesprong gaat u rechtdoor. U loopt langs een weiland aan uw linkerhand.
- 22** | Bij de kruising weer rechtdoor.
- 23** | Bij het routebordje bij de houten slagboom gaat u rechts het verharde fietspad op. We lopen nu over een klein stukje, dat vroeger een eilandje was in het ven. Dat kun je wel zien aan de grote bomen.
- 24** | Een eindje verder verlaten we het fietspad weer en gaan we bij het routebordje rechts.
- 25** | We volgen het pad en het routebordje en gaan aan het eind van het weiland naar links een grasachtig weggetje in.
- 26** | Loop rechtdoor. U ziet een open vlakte, houd deze steeds aan uw linkerhand. U loopt over een smal paadje.

X

Y

Z

1

- 27 | Blijf dit smalle paadje volgen. U ziet een zwart paaltje.
- 28 | Volgend routebordje naar links. Aan de rechterkant ziet u een groot weiland. Dit heet het politieveld. Dit heet zo omdat hier de politiepaarden werden getraind.
- 29 | Bij de viersprong gaat u rechts. Volg het routebordje.
- 30 | Bij de verharde weg gaat u naar links. U bent nu weer op de Huisvenseweg .
- **Luisterpunt 7** over de berkendoder. Hier en daar ziet u langs de Huisvenseweg de stam van een dode of bijna dode berk staan, waarop een fraaie zwam groeit. Deze zwam heet de berkendoder. De naam doet vermoeden dat de berkendoder gezonde berken aantast en uiteindelijk doodt, maar dat is niet waar. Deze zwam groeit alleen op berken die niet meer vitaal zijn en niet op gezonde bomen. Op een gegeven moment zal de stam breken en op de grond vallen. Het eigenaardige van de berkendoder is dat de zwam langzaam weer terug naar haar horizontale stand zal draaien, zodat de sporen weer recht naar beneden kunnen vallen. Wie ziet de eerste berkendoder?
- 31 | Loop nu verder tot de parkeerplaats, waar u de route begonnen bent.

Ter nagedachtenis aan leden van verzetsgroep "het Huisven"
1940 - 1945

verraden - gearresteerd - omgebracht

Gerrit	de Koning	21 jaar
Willem	de Koning	23 jaar
Arie	de Koning	25 jaar
Huibrecht	de Koning	27 jaar
Aart	van Heijst	36 jaar

"Met trots zal ik hun daden blijven herdenken"
citaat uit de brief van Koningin Wilhelmina, 27 mei 1946

3

Luisterpunt 8 terug op de parkeerplaats bij de gedenksteen.

U bent nu aan het einde van deze wandelroute gekomen.

Bij deze parkeerplaats ligt een gedenksteen ter herinnering aan een aantal verzetshelden, die tijdens de 2e Wereldoorlog hun leven gaven voor onze vrijheid. U staat nu op de plek waar tijdens de oorlog een veldschuur stond van de familie Jacob de Koning. Vier gezinsleden Arie, Huib, Gerrit en Willem de Koning houden zich samen met schoonzoon Aart van Heyst actief met het verzet bezig. Ze leren omgaan met wapens en het coderen van geheime berichten. De boerderij wordt een uitvalbasis voor het verzet. In de veldschuur is een geheime opslagplaats voor wapens, munitie, radio's en buitgemaakte bonkaarten. Ze geven hulp aan onderduikers, Joden en vluchtelingen. Uiteindelijk bestaat de verzetsgroep uit 35 personen. Na al eerder een inval te hebben meegemaakt van de Duitse Sicherheitsdienst in 1943, waarbij de verzetsgroep goed wegkomt, valt de SD op 14 mei 1944 opnieuw binnen. Er zou een geheime wapendropping plaatsvinden, maar er is verraad in het spel. Een groep van 15 verzetsstrijders wordt gearresteerd. Huib de Koning probeert nog weg te komen, maar wordt neergeschoten en net als de anderen zwaar mishandeld. Het 13-jarige zoontje Klaas wordt gedwongen om het huis van schoonzoon Arie aan te wijzen, zodat ook hij gearresteerd kan worden. Huib, Arie, Willem en Gerrit de Koning en Aart van Heyst komen in kamp Vught terecht en worden gefusilleerd.

Kan ons drinkwater op raken?

Wij leven in een land waar veel regen valt. Natuurlijk is dat soms vervelend, maar het is wel een zegen! De natuur kan niet zonder water. Wij en de dieren ook niet. Wij hebben ons drinkwater te danken aan de regen, die in het verleden gevallen is. Hoe zit dat dan precies?

De kringloop van het water: een eeuwigdurend proces

De regen die op de grond valt, zakt langzaam weg in de grond. Onze ondergrond bestaat uit verschillende aardlagen. Water zakt makkelijk door de zandlagen, maar door klei- of leemlagen komt water bijna niet heen. Als een druppel water 10 meter de grond is ingezakt, is die tussen de 10 en 50 jaar oud en daarna gaat het nog langzamer. Als een regendruppel erin zou slagen om 100 meter te zakken, dan is deze regen waarschijnlijk al een paar duizend jaar geleden gevallen. Uiteindelijk zakt de druppel niet verder, omdat deze bij een aardlaag is gekomen, waar het niet meer doorheen kan.

Brabant Water pompt uit deze onderaardse bronnen water omhoog om daar drinkwater van te maken. Wij gebruiken dit water en veel afvalwater komt daarna in het riool. Het rioolwater wordt door een waterzuiveringsinstallatie van het waterschap schoongemaakt en afgevoerd naar een rivier, waarna het uiteindelijk in zee terecht komt. Het zeewater verdampt, stijgt op en vormt wolken. Deze wolken zorgen weer voor regen. De druppels, die op de grond vallen, zakken weer de grond in en het hele proces begint weer van voorafaan.

Wandelroute

De Grote Heide

Route 2: Heide en vennen

Brabant Water Wandelgids

Afstand: 7,6 km
Tijdsduur: 2:00 uur

 ROUTEPUNT
 LUISTERPUNT

Een leuke en gevarieerde wandeling door De Grote Heide met onderweg informatie van Rob van der Burg, expertmedewerker ecologie van de Coöperatie Bosgroep Zuid Nederland.

A

B

C

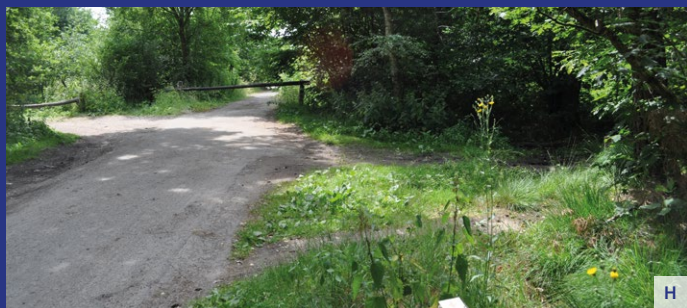
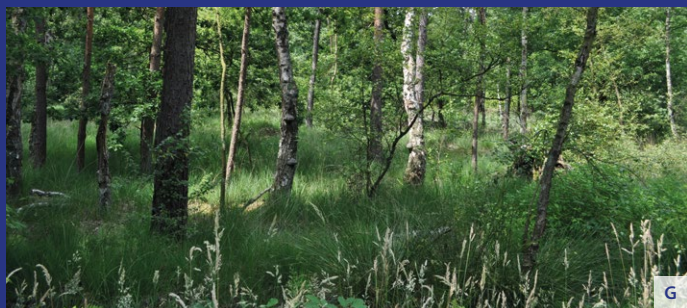

D

Start parkeerplaats: Huisvenseweg 14, 5591 VD Heeze

 Luisterpunt 1 op parkeerplaats. Het gebied, waarin u zo gaat wandelen heet De Grootte Heide. Het is een zeer uitgestrekt natuurgebied van wel 1100 hectare. Wij gaan een gevarieerde wandelroute lopen door een landschap dat er nog grotendeels hetzelfde uitziet als ruim 100 jaar geleden: vennen, heide en kleine bosjes. Het gebied is ontstaan tijdens de laatste IJstijd, zo'n 70.000 jaar geleden. Er lag hier weliswaar geen poolijs, maar in deze ijskoude kale, bevroren vlakte had de wind vrij spel. In die tijd zijn dekzandlagen afgezet. Dekzand is een onvruchtbare grondsoort, waarop vrijwel alleen heide wil groeien. Vroeger had je daarom hier een weidse blik over de uitgestrekte heidevelden. Ook waren er vele grote en kleine vennen. Aan de linkerkant ziet u een ontginningsboerderij uit 1906. Op dit moment is hier de Bosgroep Zuid Nederland gevestigd. De Bosgroep is tegenwoordig betrokken bij de ontwikkeling en het beheer van bos- en natuurterreinen, zoals hier bij De Grootte Heide. De Grootte Heide is in eigendom van Brabant Water, Het Brabants Landschap en de gemeente Heeze-Leende.

- 1** | Vanaf de parkeerplaats lopen we terug naar de verharde weg en daar gaan we rechts.
- 2** | We volgen de oranje routebordjes, zoals op de foto. Het is mogelijk dat hier en daar routebordjes verdwenen zijn of slecht zichtbaar vanwege hoge begroeiing. Het is daarom raadzaam om de routebeschrijving nauwkeurig te volgen.

- 3 | Volg de verharde weg. U komt 2x langs een ANWB-paddenstoel (nrs. 21513 en 21919).

 Luisterpunt 2 onderweg op de verharde weg. Hebt u gemerkt dat de weg ietsje naar beneden loopt? We lopen nu het oude Huisven in, dat een eeuw geleden is ontgonnen en droog-gemaakt. Na de tweede ANWB- paddenstoel ziet u aan uw rechterhand een zogenaamd broekbos. In de winter kan dit grotendeels onder water staan. De grondwaterstand varieert hier nogal sterk. De bomen worden hier niet oud en het is ook geen geschikte grond voor allerlei soorten bomen. Berken en enkele wilgen-soorten kunnen hier wel groeien. Ook zie je in dit bos een ondergroei met moerasplanten. U kunt in het broekbos onder meer veenmossen, Snavelzegge, Wolfspoot en Moeraswalstro aantreffen. Ten gevolge van de hoge waterstand wordt ook veen gevormd.

- 4 | Loop nu verder totdat u bij de slagboom komt.

- 5 | Voor de slagboom gaan we rechts het zandpad in. Achter deze slagboom heeft vroeger een boerderij gestaan. Dat is nog te zien doordat er andere struiken en bomen staan. Zo staan er nog een paar oude fruitbomen.

- 6 | Op de viersprong gaat u naar links.

 Luisterpunt 3 bij het open veld. U ziet aan de linkerkant een open veld. Hier werden vroeger politiepaarden getraind. Achteraan op het terrein is een vliegveldje voor modelzweefvliegtuigjes. Dit gebruik stamt nog uit de tijd dat het terrein van de gemeente was. Drinkwatervoorziening was vroeger een taak van de gemeenten en iedere gemeente had zijn eigen terreinen om drinkwater te winnen. Naderhand heeft een drinkwaterbedrijf deze taak overgenomen.

Vroeger telde Nederland heel veel kleine drinkwaterbedrijven. Op dit moment zijn er nog maar tien. Brabant Water is een van de grootste drinkwaterbedrijven van Nederland. Binnen het voorzieningsgebied van Brabant Water liggen maar liefst 69 gemeenten met in totaal 2,4 miljoen inwoners.

- 7 | Loopt u nu verder tot de viersprong.
- 8 | Op de viersprong gaat u rechts. Er staat een routebordje.
- 9 | Bij de Y-splitsing gaat u over een smal paadje rechtdoor. Let op: niet de mountainbikeroute volgen. U ziet 25 meter verder aan uw rechterhand een ven.

 Luisterpunt 4 bij het ven. Het ven dat u nu rechts van u ziet, is een zogenaamd verlandingsven. Een aantal jaren geleden heeft men de grond hier vrijgemaakt en afgeplagd, zodat er op de oude leemachtige bodem weer een ven kon ontstaan. Als er niets gedaan wordt, groeit dit ven langzaam maar zeker weer dicht en ontstaat er een hoogveentje. Hier zult u dus allerlei bijzondere planten kunnen aantreffen. U vindt hier de kleine en ronde zonnedauw, de witte snavelbies en ook veenmos groeit hier makkelijk. Loop nu verder rechtdoor.

10 | U loopt nu eerst langs het ven en daarna krijgt u een weiland aan uw rechterhand. Let ook op de routepaaltjes.

11 | Aan het einde van de wei, gaat u op de T-splitsing naar links.

12 | De route volgen, u loopt door een laan waar aan twee kanten eiken staan.

Luisterpunt 5 bij het Veeven. Het Veeven heette vroeger Het Verven, het lag immers ver van het dorp, maar door een overschrijffout is het Het Veeven geworden. Van alle Nederlandse vennen ligt maar liefst driekwart in Brabant. De vennen hebben een wisselende waterstand en kunnen daarom steeds in grootte verschillen. Van oudsher komen de vennen voor in de heidegebieden. Hei groeit goed op dekzand en in de laagtes ontstonden de vennen. De vennen zijn heel belangrijk voor het natuurgebied. Verdroging en verzuring bedreigen echter deze vennen. Sinds begin jaren negentig is het beheer van De Grootte Heide gericht op het herstellen van de natuur. De resultaten zijn al duidelijk zichtbaar. Op veel plaatsen zijn de oorspronkelijke planten weer teruggekeerd. Op de venoevers en in de vennen zien we de witte waterranonkel, waterpostelein, moerashertshooi en klein blaasjeskruid. Het Veeven is in de zomer droog en staat in de winter vol water. Het moet daarom regelmatig geplagd worden om het open te houden. Het Veeven is tevens het leefgebied van de blauwe heikikker, hoewel deze kikkers maar hooguit twee dagen per jaar blauw zijn. Loop nu verder en volg de routepaaltjes.

- 14** | De route gaat eerst een gedeelte om het ven heen en gaat dan verder het bosje in.
- 15** | Bij de T-splitsing naar links, volg de routepaaltjes.
- 16** | We lopen nu tussen Het Veeven en Het Kleine Veeven door. We lopen over de zandrug van de zandverstuiving.
- 17** | Bij het bankje gaan we schuin rechtdoor. Blijf steeds dit pad volgen.

Luisterpunt 6 bij het heideveld. Aan het eind van de zomer kunt u hier een bijzonder vlindertje tegenkomen, namelijk het gentiaanblauwtje. **(S)** Het gentiaanblauwtje is aan de bovenkant blauw en aan de onderkant grijsbruin en het heeft daar ook twee rijen zwarte vlekken. Het verhaal hierover is wonderbaarlijk. Op dit heideveld bloeien in juli en augustus de gentiaanklokjes. **(T)** De eitjes van het gentiaanblauwtje worden afgezet op de bloemen en de kelkbladeren van deze klokjesgentiaan. Hier komen de rupsjes uit. Na een dag of tien laten de rupsen zich op de grond vallen. En nu komt de grote truc! De rups lokt twee soorten knoopmieren die op deze heide leven naar zich toe. Dat zijn de bosstreekmier en de ruwknoopmier. Ze doet dat door een heerlijk geurtje te verspreiden dat precies hetzelfde ruikt als van de mierenlarf. De mieren worden zodoende om de tuin geleid, omdat ze denken dat de rups een mierenlarf is. De rups wordt vervolgens meegedragen naar het mierennest om daar in de mierenkraamkamer verder verzorgd te worden door de werksters. Ze krijgt lekker voedsel van de mieren, hetzelfde voedsel als ook de mierenlarven krijgen. In augustus verpoppen de rupsen zich. Na een hele winter in het mierennest gelogeed te hebben, komt de vlinder uit de pop. Maar nu komt het bedrog uit en moet de vlinder maken dat ze wekomt uit het mierennest. Ze moet zich nu verdedigen tegen de aanvallende mieren. Maar ook daarvoor heeft ze een truc. Op het achterlijf van de vlinder zitten zoveel schubben, dat de poten en de bek van de bijtende mieren vol komen te zitten. De vlinder kan zo door de gangen van het mierennest naar buiten komen, de vrijheid tegemoet. Het is een wonder van de natuur, nietwaar? [Loop nu door tot het fietspad.](#)

- 18** Ga bij het fietspad rechtdoor. Er staat een ANWB-paddenstoel (nr. 21510). Volg het routepaaltje. Rechts in de verte ziet u over de autoweg een ecoduct. Het ecoduct verbindt het natuurgebied De Groote Heide met het natuurgebied Valkenhorst. Over het ecoduct kan het wild van het ene natuurgebied naar het andere komen.

- 19 | Blijf het fietspad volgen en ga ook met de bocht mee.
- 20 | Gaat u bij het bankje naar rechts, kijk ook weer naar het routebordje.
- 21 | Aan de rechterkant ligt weer een ven.

 Luisterpunt 7 bij het ven. Het ven aan uw rechterhand heet het Diepe Meerven. De bodem van het ven bestaat voornamelijk uit een leemlaag, waarop het water blijft staan. Het zand dat op deze leemlaag lag, is grotendeels door de wind weggestoven en heeft ergens anders de stuifzandruggen gevormd. Begin vorige eeuw maakte het Meerven nog deel uit van De Grootte Heide, dat zich uitstreckte tot over de Belgische grens. De heide werd toen voornamelijk gebruikt voor het houden van schapen. Ook werden er plaggen afgestoken, die als strooisel in de stallen werden verspreid. Zo'n 100 jaar geleden is men begonnen met het ontginnen van de heide. Ook werden de heidevelden vol geplant met bos, want houtwinning bracht geld op. Dit stuk heide is gespaard gebleven en men plagt zelfs stukken grond om de vergraste heide weer in de oude staat te herstellen.

U gaat dit verderop vast nog zien.

In het Diepe Meerven groeit veenpluis met een opvallende lange, witte vruchtpluis. Ze staan van juni tot augustus in bloei.   Aan de andere kant van het Diepe Meerven ligt het Droge Meerven. Dit is een groot ven, dat regelmatig droog valt, vandaar de naam. Ga niet het vlonderbruggetje over, maar volg het zandpad.

- 22 | We blijven steeds het pad volgen.

Y

Z

1

- 23** | We steken de viersprong over en lopen het fietspad op.
- 24** | Als we weer bij een viersprong gekomen zijn, steken we die ook recht over.
- 25** | Iets verder staat een routepaaltje bij een paaltje van de wandelknooppuntroute. Hier gaan we links en lopen het bospad in.
- 26** | 100 meter verder ziet u een meetput van Brabant Water staan.
- 27** | Blijf op dit brede zandpad totdat u bij een ijzeren slagboom komt.
- 28** | Loop voorbij de ijzeren slagboom.
- 29** | Ga op de viersprong rechts. Volg steeds de paaltjes.
- 30** | Op de driesprong gaan we naar links.

 Luisterpunt 8 wandelend door een laan met eiken. U wandelt door een gebiedje dat ontgonnen is. Aan uw linkerhand ziet u een lager gelegen weiland. Dit is een oud ven, dat droog-gemaakt is. Langs de weg zijn eiken aangeplant. Op het eerste gezicht zijn het allemaal dezelfde eiken, maar dat is niet zo. De meeste eiken zijn inlandse eiken. Die herkent u aan de wat ruwere schors. Er staan ook hier en daar Amerikaanse eiken. Bij de Amerikaanse eik is de bast een stuk gladder en omdat in Amerika alles groter is, zijn ook de bladeren van de Amerikaanse eik groter.

We lopen het laantje helemaal uit.

2

3

4

- 31** | Einde van de weg, ga op de T-splitsing links. Bij wandelknooppunt 94, we gaan dus richting 93.
- 32** | Bij de viersprong gaat u naar rechts.
- 33** | Volg de routepaaltjes, dus op de viersprong rechts.
- 34** | Na 100 meter gaat u bij een houten slagboom links het bos in. Volg steeds de routepaaltjes.
- 35** | Bij de T-splitsing naar links.
- 36** | Bij de viersprong naar rechts.
- 37** | Bij de verharde weg gaat u weer links.

Even verderop is de parkeerplaats, waar u aan onze route begonnen bent. Hopelijk vond u het een aangename, afwisselende en interessante route om te lopen. U hebt zelf kunnen zien waarom deze wandeling 'heide en vennen' heet.

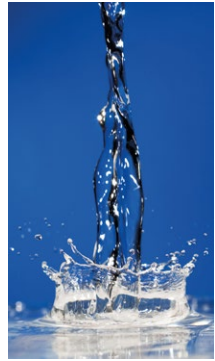
Waarom kraanwater?

Ons kraanwater is veilig Nederland heeft het beste kraanwater van de wereld. De kwaliteitseisen, waaraan het kraanwater moet voldoen, zijn hoog. Het moet zelfs

aan strengere eisen voldoen dan bronwater uit flessen. Het wordt daarom regelmatig onderzocht.

Ons kraanwater is lekker In Nederland wordt geen chloor gebruikt om kraanwater te desinfecteren. Wij zorgen bij het maken van kraanwater ervoor dat het lekker smaakt.

Ons kraanwater is gezond Kraanwater is belangrijk voor het lichaam. We hebben elke dag zo'n twee liter nodig. In kraanwater zitten geen ongezonde suikers en vetten, zoals in zoete drankjes of frisdrank.

Ons kraanwater is goedkoop Kraanwater is de goedkoopste dorstlesser. 1000 liter water kost veel minder dan 1 euro.

Ons kraanwater is duurzaam Door het drinken van kraanwater, bespaart u op het gebruik van grondstoffen. We hebben ook geen flesjes en blikjes nodig en dat scheelt een berg afval. Bovendien hoeft het niet over de weg vervoerd te worden.

Wandelen in de Brabantse Delta

Wandelen door het landgoed De Lievensberg bij Bergen op Zoom

Informatie De Lievensberg

De Lievensberg is een oud landgoed dat bestaat uit zandverstuivingen, dennenbossen en hei. Rond de villa, die overigens niet te bezoeken is, ligt een prachtig park. Markant in het wandelgebied zijn de lanen met oude beukenbomen.

Het park, het bos en de heide zijn dagelijks gratis toegankelijk van zonsopgang tot zonsondergang. Een klein gedeelte van het landgoed is waterwingebied.

Het gebied ligt direct tegen de Natura 2000-zone aan en er leven enkele bijzondere diersoorten, zoals de nachtzwaluw en de levendbarende hagedis.

De Lievensberg is een drukbezocht wandelgebied. Er zijn verschillende horecagelegenheden en bij het 't Appeltje aan de Balsedreef is bovendien een leuke speeltuin voor de kinderen.

Klimbos

Door het bosgebied kunnen de kinderen ook zwieren en zwaaien. U vindt hier namelijk het Klimbos Brabantse Wal.

6

2

5

8

9

Natuurpoort

Natuurpoort Lievensberg is het startpunt om zelf de natuur te ontdekken en lekker actief bezig te zijn. De Natuurpoort is herkenbaar aan de sleutels aan het begin van het natuurgebied. Panelen met informatie over routes, het natuurgebied en de cultuurhistorie in de omgeving wijzen u de weg.

Wandelroutes

Er zijn twee wandelroutes van 5 en 7 kilometer uitgezet door het gebied. U kunt de routepaaltjes volgen of zelf een route bepalen door de nummers op te schrijven van het wandelroutenetwerk, dat aan het begin staat.

Blotevoetenpad

Ook kunnen de kinderen hier het Blotevoetenpad beleven. Het is een erg leuke manier om de prachtige natuur te ervaren. Mos, modder, boomstammetjes en zand, dat alles voelt u onderweg onder uw voeten. Het is net of u door een bedding van een drooggevallen rivier loopt. En op de route van 2 ½ kilometer komt u ook de treurbeuk tegen, die u vriendelijk goedendag moet zeggen voordat u het vochtige pad van het bos inloopt. Volg de groengele bewijzing en daarna de borden met de blote voetjes en beleef zelf op een unieke manier hoe spannend deze route is.

Vertrek:

't Appeltje, Balsedreef 5

4623 RA Bergen op Zoom

7

3

4

Wandelen in de grote Baronie (1)

Kunstroute in Dorst, Oosterhout, Rijen en Dongen

Informatie over de Kunstroute

Lopend door de uitgestrekte boswachterij Dorst, waar Brabant Water een 117 hectare groot waterwingebied heeft, staat u plotseling 'oog in oog' met een merkwaardig bouwwerk. Te midden van de natuur eist het alle aandacht op. U blijft kijken zonder precies te weten wáár u naar kijkt. In het bosgebied bij Dorst, tussen Oosterhout, Breda en Tilburg, staan zogenaamde follies; architectonisch dwaze bouwwerken die alleen de functie hebben u te verrassen en een beroep doen op uw gevoelens. Omdat het gebied rondom het bos verstedelijkt en recreatie een steeds grotere rol gaat spelen, heeft Staatsbosbeheer verschillende kunstenaars een folly laten ontwerpen. Ondanks het schijnbaar onzinnige karakter hebben de bouwwerken in Boswachterij Dorst een relatie met de omringende natuur.

Een van de in het oog springende follies is een soort achtbaan. Speelgoed in het groot. Een achtbaan in een bos? Ja, u ziet het goed. De folly bestaat uit een metalen constructie met houten planken en heeft de vorm van een acht. Heel leuk voor de kinderen om mee te spelen.

Verder op de route komt u in het verlengde van de leemputten een merkwaardige stal tegen waarbij dichtbij veraf is en veraf dichtbij lijkt. U gaat twijfelen aan uw ogen. Weer een stukje verder denkt u restanten te hebben ontdekt uit een oude cultuur, verborgen op een eiland. Het blijken schuilplaatsen te zijn voor vleermuizen. Verderop denkt u bij te kunnen komen van verbazing op een lege plek, waar eigenlijk niet veel is.

Er staan drie stukken muur, opgebouwd uit afgedankt materiaal van bouwvakkers en stratenmakers. Het is een bouwwerk geworden van ongelijke structuur en een geweldige schuilplaats voor allerlei dieren.

De Kunstroute is een Wandel- en fietsroute die u langs de verschillende follies leidt. De route laat u tevens kennismaken met het prachtige gevarieerde landschap van Boswachterij Dorst.

Bronvermelding:

©2008 Staatsbosbeheer | fotografie: Staatsbosbeheer, J. Jongenelen

Tot slot komt u op deze bijzondere kunstroute nog een merkwaardige duiventoren tegen. Die staat daar maar ineens tussen de bossen en een watertje. In schril contrast met zijn omgeving. Door de ongelijke opeenstapeling van zacht kalk-zandsteen biedt deze duiventoren een fantastisch onderkomen voor duiven en andere vogels. ②

Nieuwsgierig geworden, ga het zelf ontdekken en volg de kunstroute en laat u verrassen! ⑤

Wandelroutes:

U kunt de hele route lopen, die is 13 kilometer. Volg hiervoor de bordjes van de kunstroute. U kunt op verschillende plaatsen aan de wandeling beginnen. Ook zijn er kortere wandelroutes mogelijk. U kunt starten bij elke folly of op de parkeerplaatsen van de volgende horecagelegenheden:

- Gasterij 'de Seterse Hoeve',
Vijfeikenweg 56, 4903 RK Oosterhout
- Restaurant 'De Vijf Eiken',
Oosterhoutseweg 57, 5121 RE Rijen
- Moerkensdreef in Dongen
(tegenover Restaurant 'Den Hespel',
Hespelpad 9, 5107 NT Dongen)

Wandelen in de grote Baronie (2)

De Leemputtenroute te Oosterhout en Dorst

Deze route gaat door het natuurgebied de Leemputten in boswachterij Dorst. U komt langs een duinwal (Seterse duinen), verscheidene vennen (putten) en door afwisselende bossen.

In het gebied komen stuifzanden voor met hoogteverschillen van twee tot drie meter. De bomen op en langs de stuifzanden hebben vaak fraaie vormen. Bij enkele exemplaren is de ondergrond weggestoven. Hierdoor staan wortels tot wel een meter boven de grond.

Informatie over het ontstaan van de leemputten

Opvallend in dit uitzonderlijk gebied zijn de leemputten, waar vroeger leem gewonnen werd voor de steenfabrieken in Dorst en Rijen. Deze leemputten zien er nu uit als prachtige vennen en rondom deze vennen is een uniek natuurreservaat ontstaan. Een echte aanrader is het 180 hectare grote 'vrije bos' waar u ook buiten de paden mag lopen.

2

3

6

Het startpunt is het parkeerterrein van de Seterse Hoeve. Daar mag u vrij parkeren. Vlak bij het restaurant staat een informatiebord van wandelknooppunten. U kunt hier ook zelf de route bepalen. (Wandelnetwerk: Groen/gele markeringen, kn staat voor een knooppuntpaaltje met genummerde richtingsaanduiding.) ①

Aan het einde van het parkeerterrein staat bovendien een overzichtsbord van Staatsbosbeheer. Hier loopt u rechts het pad in en gaat u verder over het slingerpad. Het wordt vast een prachtige wandeling. ⑦

De officiële route is 14 kilometer, maar korter kan ook. Er zijn diverse routes door het gebied, die beheerd worden door Staatsbosbeheer.

Wandelroute:

14 km of zelf samenstellen. Parkeerterrein Gasterrij

De Seterse Hoeve, Vijfeikenweg 56, 4903 RK Oosterhout

Wandelen in de Kempen

Verschillende wandelroutes rond Vessem en Wintelre.

De 62 hectare bos van waterwingebied Vessem ligt in het 600 hectare grote bos- en heidegebied van de gemeente Eersel. Om precies te zijn tussen Vessem en Wintelre, langs de Merenweg. Het gebied, dat samen met de gemeente wordt beheerd en tevens fungeert als speelbos van de stichting Woudloper, grenst aan een Natura 2000 gebied.

Informatie over het ontstaan van het Grootmeer

Het Grootmeer is echt een pareltje. U komt er langs als u een van de onderstaande wandelingen gaat lopen. Vanaf het uitkijkplateau kijkt u uit over rietvelden en water. Soms staat er veel water en dan weer weinig. Het is het leefgebied van veel vogels, o.a. de zilverreiger. Het Grootmeer is ontstaan in de laatste IJstijd ruim 10.000 jaar geleden. Koude stormen bliezen het zand weg, waardoor er laagtes ontstonden, die vol liepen met water.

41% van het bosoppervlak is gemengd bos, de rest is voornamelijk naaldbos. De meest voorkomende boomsoorten zijn grove den, Douglas spar, lariks en eik. Vrijwel alle bomen zijn in de jaren 20 en 30 van de vorige eeuw aangeplant. In het gebied huizen ook verschillende bijzondere vogels, van watervogels tot de havikachtige wespandief.

Ook als er even geen bossen, meren of heide te zien zijn, gaat de route langs het prachtige Brabantse landschap met mooie vergezichten.

Wandelroutes:

In de bossen zijn allerlei tochten uitgezet. Wij hebben er twee voor u uitgekozen. Routeaanduiding: wandelknooppunten, groen-gele stickers en paaltjes.

1. De Buikheide Grootmeer wandelroute (7,6 km)

Tussen Vessem en Wintelre loopt de Merenweg. Aan de Merenweg ligt ook het pompstation van Brabant Water. Vlakbij kunt u parkeren nabij het Grootmeer en het Kleinmeer.

Vandaar uit loopt u het wandelpad, dat tussen beide meren heenloopt, door. Loop verder totdat u bij **paaltje 09** komt van de knooppuntenroute. Vandaar loopt u naar knooppunt en **08, 79, 89, 36 38, 39, 10** en weer terug naar **09**. **Op dit knooppunt gaat u weer terug naar de auto tussen de vennen door.**

U kunt ook parkeren bij Hoeve de Nachtegaal, Merenweg 1, 5513 NZ Wintelre en van daar de Buikheide Grootmeerroute lopen (7,6 km). **Deze route loopt langs de wandelknooppunten: 10, 09, 08, 79, 89, 36 38, 39 en weer terug naar 10.**

Opmerking: bij Hoeve de Nachtegaal kunt u wat drinken en er is een dependance van het VVV, waar o.a. wandelroutes te verkrijgen zijn.

2. Een langeafstandsroute Vessem-Wintelre-Vessem (17,6 km)

Er is een bijzonder mooie wandelroute, zo mooi, dat deze zelfs een prijs gewonnen heeft. Deze route is voor de geofende wandelaar en start ook bij Hoeve De Nachtegaal, Merenweg 1 in Wintelre. U kunt hier de auto parkeren en de accu van de fiets opladen. De route loopt gedeeltelijk door het waterwingebied van Brabant Water.

Evenals bij de kortere route zou u ook de auto kunnen parkeren vlak bij het pompstation op het parkeerterrein van het Grootmeer en het Kleinmeer.

Loop daarna over het wandelpad tussen beide meren door totdat u bij wandelknooppunt 09 gekomen bent en begin daarna aan de uitdagende route.

Vanuit de Nachtegaal loopt u eerst naar wandelknooppunt **10** en daarna naar **09**. Vanuit de parkeerplaats van het Grootmeer en Kleinmeer begint u bij **09** en **09a** en ga daarna verder naar **19-50-73-86-42-41-46 84**.

Bij wandelknooppunt **84** bent u midden in Vessem aangekomen. Vessem is een typisch Brabants dorpje met verbouwde langgevelboerderijen en driehoekige pleintjes. U kunt hier lekker even uitrusten en er is voldoende horeca om wat te drinken en te eten. Als u uitgerust bent, gaat u verder naar **47-34-83-82-35-36-38-39-10**. Loop bij de Merenstraat weer naar De Nachtegaal, als u daar geparkeerd hebt. Sta de op de parkeerplaats bij de Meren dan loopt u verder naar **09** om vandaaruit weer tussen de vennen naar de auto te lopen.

Wandelroute:

Wandeling 1: De Buikheide Grootmeer wandelroute (7,6 km)

Wandeling 2: Langeafstandsroute Vesseem-Wintelre-Vesseem (17,6 km)

Startpunten:

Nabij het Pompstation Van Brabant Water aan de Merenweg Vesseem op parkeerterrein van Grootmeer **of** Hoeve de Nachtegaal, Merenweg 1, 5513 NZ Wintelre.

Wandelen in de Meierij

De Geelders tussen Boxtel en Schijndel

Gheerlaer is de oude naam voor Geelders

Deze oudste vermelding dateert uit 1386. Laer duidt op de ontginning van een bosrijk gebied. Geer verwijst naar de naam van een persoon. Gheerlaer betekent dan de ontginning van Geerling van den Bossche. Hij was een rijke burger. De ontginningen hadden de vorm van kampen, een gebied van tien hectare werd omgeven door een wal. Aan de kant van de "wildernis", het niet ontgonnen terrein, had deze wal een gebogen vorm. Dat is nog steeds te zien. Het bijzondere van deze kampen was dat ze niet alleen werden gebruikt voor de houtproductie (boskampen) maar ook voor akkerbouw en weilanden (koekampen). Boerderijen stonden hier niet, daarvoor was het gebied te nat.

Natuurgebied De Geelders

De Geelders is nu een natuurreservaat met bos, weiland en enkele kleine heideveldjes tussen Boxtel en Schijndel. Het maakt deel uit van het Nationaal Landschap Het Groene Woud. Het is een gebied met een en al afwisseling: vochtig bos, kronkelende beekjes, kleine weitjes en stukjes hei. Ook Brabant Water heeft hier een klein waterwingebied.

Het bos bestaat grotendeels uit een gevarieerd aantal loofbomen. Het wordt verder ontwikkeld tot een gevarieerd, natuurlijk bos. Om de natuur te helpen worden hier en daar stukken bos omgezaagd om open plekken te krijgen, waardoor verschillende struiken en kruiden de kans krijgen om te groeien. Die trekken op hun beurt weer allerlei vlinders, vogels en insecten aan. Ook reeën zul je hier gemakkelijk kunnen zien.

Vooral het heidegebied (Het Speet) en kleinschalige bos- en weidegebieden zijn in dit opzicht van belang. De bodem bevat veel leem, waardoor het gebied zeer vochtig is. In het gebied komen dan ook tal van planten voor, waaronder de bosanemoon, het dalkruid, slanke sleutelbloem, eenbes, zwarte rapunzel, klokjesgentiaan en grote wolfsklauw.

Door het ouder worden van het bos en de toegenomen bosstructuur en hoeveelheid dood hout wordt het er alleen maar mooier op. Ook vlinders voelen zich hier thuis zoals de kleine ijsvogelvlinder en het bont dikkopje, twee zeldzame vlindersoorten die langs de bosranden leven.

Een deel van de Geelders is in de herfst, winter en vroege voorjaar erg nat. Hier wandelen is ook erg leuk voor kinderen. U kunt er een spannende tocht over smalle boombruggetjes, omgevallen bomen en kronkelige paadjes van maken. Je moet niet bang zijn voor modderspetters op je broek.

In de winter laarzen aan en in de zomer muggenspray meel!

Horeca:

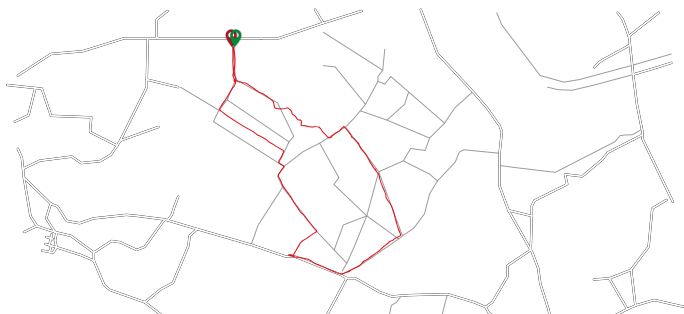
Er zijn twee horecagelegenheden richting Schijndel na 2,5 km vanaf de parkeerplaats. Als u de Marggraffroute gaat lopen komt u halverwege langs eetcafé 't Groene Woud.

Wandelroutes

Er zijn een paar interessante routes, die starten vanaf de parkeerplaats aan de Schijndelsedijk, dat is de provinciale weg die tussen Boxtel en Schijndel loopt.

1. De Laarzenpadroute

De oorspronkelijke Laarzenpadroute is met de grote sanering van het bosgebied verdwenen. U kunt natuurlijk wel zelf met je laarzen aan een lekkere zwerfwandeling maken.

2. Marggraffroute De Geelders (4,8 km)

Het is een mooie wandeling door een prachtig bosgebied. De route loopt gedeeltelijk over het landgoed van Marggraff. De bossen worden al tijden als strikt bosgebied beheerd. Het is een geliefd gebied voor allerlei wild.

Informatie over Marggraff

Marggraff (1923-2003) was een telg uit een schatrijke juristenfamilie. Hij was een excentrieke grootgrondbezitter, die voortdurend overhoop lag met de lokale overheden. Er doen vreemde verhalen over hem de ronde. Hij leefde in het hart van Vught als kasteelheer op het landgoed Zionsburg samen met zijn hondje Fokkie. In de nacht van 6 op 7 december 2003 brak er brand uit, mogelijk na een inbraak. Marggraff raakte door de rook bedwelmd. Hij werd onder aan de trap gevonden en zijn hondje in de keuken. Marggraff is op zijn landgoed begraven. De erfboedel is ondergebracht in de Marggraff Stichting.

1. Volg de routepaaltjes met een blauwe kop. Houd deze paaltjes aan uw rechterhand. Het kan zijn, dat hier en daar een paaltje ontbreekt.
2. Als u steeds de paaltjes aan uw rechter hand houdt, dan komt u op een T-splitsing waar mogelijk geen paaltje staat. Ga hier rechts en op de volgende T-splitsing weer links.
3. U komt even verder bij een weiland waar informatieborden staan.
4. Loop nu verder langs het weiland met de draad aan uw rechter hand. Ga door het dubbele klaphekje en wandel verder totdat u op de verharde weg komt.
5. Ga op de verharde weg naar links. Even verder ziet u een routepaaltje aan de linkerkant staan. Loop door tot de spoorwegovergang van het Duits lijntje.

Opmerking:

Mocht u zin hebben in een kop koffie of een lunch dan vindt u net over de spoorlijn het café 't Groene Woud.

6. Vlak voor de oude spoorlijn gaat u links het pad in en loopt u langs de ijzeren slagboom verder.

Informatie over het Duits lijntje

Het spoorlijntje van Boxtel naar Wesel, in de volksmond het Duits lijntje genoemd, werd in 1878 geopend. In Duitsland heet dit spoor Boxteler Bahn. Het liep verder via Schijndel, Veghel, Uden, Gennep en Goch. Het Duits lijntje was een onderdeel van een snelle verbinding tussen Londen-Berlijn en Sint-Petersburg. Vanaf 1881 reden de treinen vanaf Londen, via Vlissingen naar Berlijn.

4

9

6

7

Veel diplomaten en zelfs de tsaar maakten gebruik van deze trein. Tijdens de laatste oorlog werden verschillende spoorbruggen opgeblazen door de terugtrekkende Duitsers. In 1950 kwam een eind aan het laatste stukje personenvervoer tussen Boxtel en Uden.

In 1978 verdween ook het goederenvervoer tussen Uden en Mill en in 1983 tussen Veghel en Uden. Hierna zijn diverse sporen opgebroken, maar hier ziet u nog een gedeelte van het Duits lijntje liggen.

7. Een eind verder loopt u door een ijzeren poort naar links.
Volg hier weer de routepaaltjes met de blauwe kop.
8. Aan het einde gaat u naar links (er staat hier ook een geel paaltje)
9. Na verkeersbord en slagboom weer rechts.
10. Aan het einde van het pad loopt u langs de bosrand weer verder het bos in.
11. Op de T-splitsing rechts.
12. Bij de V-splitsing ook rechts.
13. Bij de volgende T-splitsing staat een paaltje waar u op de heenweg ook langs bent gekomen. Ga hier dus niet links, maar naar rechts en loop het pad af dat weer naar de parkeerplaats gaat.

Wandelroutes:

Wandeling 1: De Laarzenpadroute

Wandeling 2: Marggraafroute De Geelders (4,8 km)

Startpunt:

Er zijn een paar interessante routes, die starten vanaf de parkeerplaats aan de Schijndelsedijk, dat is de provinciale weg die tussen Boxtel en Schijndel loopt.

Wandelen in Midden-Brabant

Prachtige wandelroutes rond Tilburg.

Informatie over “De zes van Tilburg”

Tilburg beschikt over prachtige natuurgebieden, waar u heerlijk kunt wandelen. Ten zuidwesten ligt De Kaaistoep. Een fraai natuurgebied van ongeveer 450 hectare met onder meer naaldbossen, landbouwgronden en heide. In Tilburg-west liggen enkele historische waardevolle landgoederen, die samen een groot aaneengesloten natuurgebied vormen. Hierin is het wandelroutenetwerk “De zes van Tilburg” uitgezet.

Deze rondwandelingen voeren ons door het grote aaneengesloten bosrijke natuurgebied met enkele historisch waardevolle landgoederen. Deze landgoederen stammen nog uit de tijd dat rijke Tilburgse textielbaronnen hier hun buitenplaatsen hadden.

Het netwerk bestaat uit vijf korte wandelroutes met de namen Reeshofroute, Vijverroute, Amarantroute, Heideparkroute en Waranderoute. Deze routes hebben onderlinge verbindingen, waardoor er een zesde totaalroute van twintig kilometer te bewandelen is. De Zes van Tilburg is voorzien van bewegwijzering en informatiepanelen. Hierop wordt in woord en beeld uitleg gegeven over de natuur en andere bezienswaardigheden.

Of u nu gewoon een lekker rondje wil lopen of klaar bent voor een flinke tocht, alles is mogelijk.

4

2

5

Wij kozen er een wandeling uit, die geschikt is voor het hele gezin. Het is de Heideparkroute. Deze wandelroute dankt haar naam aan het gelijknamige landhuis met vijver, dat op het landgoed staat. U volgt de routepaaltjes met een oranje routebordje met een witte pijl. ①

Wandelroute:

De Heideparkroute

Afstand: 4,7 kilometer

Startpunt:

Parkeerplaats nabij sportcomplex aan de

Pompstationweg Tilburg

Mooie wandelroutes nabij Vlierden

Onder de rook van Deurne ligt het dorpje Vlierden.

Ook hier heeft Brabant Water een waterwingebied van zo'n 43 hectare. Het is heerlijk wandelen in de Vlierdense bossen. In Vlierden zijn in het kader van de natuurcompensatie twee poelen ingericht voor de groene en bruine kikker.

Informatie over de Bikkelse Bossen of Brouhuissche Heide

U treft hier o.a. zandverstuivingen aan. In dit gebied groeit de zeldzame en beschermde jeneverbesstruik met bikkelharde besjes, vandaar ook de naam Bikkelse bossen.

De grillige vorm van de struik liet in combinatie met laaghangende nevelflarden de fantasie van onze voorouders op hol slaan. Men wist het zeker: het spookte daar! Vandaar dat de bossen ook nog bekend zijn als de Tutjesberg. (Tutjes zijn oude wijven of heksen).

Op de Bikkelse heide leeft ook de zeldzame levendbarende hagedis. Bovendien is het de broedplaats voor de sperwer, boomvalk, houtsnip en zwarte specht.

5

1

3

Informatie over de jeneverbes

De jeneverbes - de struik lijkt wel wat op een conifeer - heeft zijn Nederlandse naam te danken aan het feit dat de bes als grondstof dient voor het maken van jenever. Veel van deze bessen worden geplukt in warme landen, vooral in het Italiaanse Chianti. Alleen vrouwelijke struiken dragen trouwens bessen. Ze doen er twee jaar over om te rijpen. Omdat de Nederlandse jeneverbes beschermd is, mag deze hier niet geplukt worden. Lijkt ons ook niet erg smakelijk, want ze verspreiden een terpentijnachtige geur.

Wandelroute:

Wandelroutes Bikkelse bossen of
Brouwhuissche heide

Keuze uit drie mooie routes van 3 ½ km,
ruim 5 km of 9 ½ km.

Biesdeel, 5756 PK Vlierden
(nabij Bospark de Bikkels)

Startpunt:

Het startpunt van de wandelroutes is vlakbij het vakantiepark
"Bospark de Bikkels". Leuk voor de kinderen. U kunt hier
makkelijk parkeren en ook wat eten en drinken.

brabant Water

Altijd. Overal.